MS

Schaalvergroting

Iets ten zuiden van Brussel, bijna aan de rand van de stad, ligt een onbeduidend dorpje waar op 18 juni 1815 wereldgeschiedenis werd geschreven: Waterloo. Het landschap is sinds die tijd niet veel veranderd en al rondwandelend kan men, zeker na kennis te hebben genomen van een overstelpende hoeveelheid literatuur, schilderijen en prenten, zich een goed beeld vormen van de wijze waarop deze historische veldslag zich hier moet hebben afgespeeld. Men ziet het als het ware voor zich: de dicht aaneengesloten formaties infanterie, soms wel 150 man breed en 25 man diep, vastberaden voorwaarts gaande; de tamboers, de vaandels en vlaggen. Het gevecht op de korte afstand; aanvallende infanterie vuurde immers pas als zij op 50 m van de vijand was genaderd. De, in de meest letterlijke betekenis van het woord, geconcentreerde cavalerieaanvallen, zoals o.a. te zien op een schilderij van Dennis Dighton, een mêlée van ruiters, paarden en voetvolk.

Het opvallendst voor de moderne bezoeker zijn de afmetingen van het slagveld. De afstand van Hougoumont in het westen tot Papelotte in het oosten bedraagt slechts 3000 m en dat was ongeveer de totale breedte van de elkaar confronterende legers. De afstand tussen de eerste Engelse en Franse linie bedroeg in het centrum, gemeten vanaf La Belle Alliance, niet meer dan 1400 m. In dit beperkte gebied speelde zich de veldslag af die de kaart van Europa zou veranderen; een veldslag waarbij door 140.000 man verwoed werd gevochten, met na afloop 40.000 man en 10.000 paarden aan verliezen.

Nog geen vier maanden na het begin van wat een „frischer und fröhlicher Krieg" had moeten worden, werd in het westen de Duitse opmars tot staan gebracht en ontstond de welhaast uitzichtloos lijkende loopgravenoorlog, zo kenmerkend voor de Eerste Wereldoorlog. Plaatselijk werd verloren gegaan terrein weliswaar soms heroverd, maar de algemene situatie aan het westelijke front kan het best worden getypeerd met „patstelling".

Het inrichten van een verdedigende opstelling werd na verloop van enige tijd dan ook verheven tot de hoogste vorm van krijgskunst; en zo ontstond dan dat, ons uit de krijgsgeschiedenis zo bekende, samenhangende stelsel van in de diepte gegroepeerde weerstandsstroken, met een netwerk van loopgraven, met onderkomens, met mitrailleuropstellingen en met een wirwar van voornamelijk draadhindernissen. De compagnie (ca. 150 man, 3 à 4 pelotons en 2 lichte mitrailleurs per peloton) verdedigde toen al een frontbreedte van 400 m en bezette drie verdedigingslijnen met een totale diepte van maximaal 600 m. Uit de enkele frontlijn was een diepe hoofdweerstandsstrook ontstaan.

Dat betekende ook dat de aanvaller — om nog enige kans op succes te hebben — sterk geconcentreerd en gesteund door een zeer hevige inleidende artilleriebeschieting de aanval moest inzetten. Zo werden bij de Britse aanval bij Neuve-Chapelle (maart 1915), waarbij werd ingebroken op een smal front van ca. 2 km, ongeveer 350 stukken artillerie van diverse kalibers ingezet en werd de inbraak uitgevoerd door acht bataljons. De inleidende beschieting duurde 35 minuten en de Britse pers uit die tijd wist te melden dat hierbij al meer munitie was verschoten dan tijdens de gehele Boerenoorlog.

In vergelijking met Waterloo was er sprake van een enorme schaalvergroting; in de aantallen militairen, in de afmetingen van het slagveld, in de uitwerking van (nieuwe) wapens, enz. Bovendien — een markant verschijnsel — de compagnie was niet

langer meer een anoniem deel van een regiment, maar werd als kleine gevechtseenheid herkenbaar. De compagniescommandant, een kapitein, kon zijn eenheid overigens nog gemakkelijk overzien en in vele gevallen direct, met eigen stemgeluid, leiden. Schaalvergroting, ja, maar er waren nog steeds overeenkomsten met Waterloo, namelijk de massaliteit van mensen, in linie aanvallend, rij na rij, met uiteindelijk het gevecht op de korte afstand.

De verdediging op de Grebbeberg van 8 RI in de meidagen van 1940 leek in velerlei opzicht nog op het verdedigende gevecht zoals wij dat zagen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het regiment, optredende in het vijandelijke zwaartepunt, had een frontbreedte van ca. 3 km, verdedigde in twee lijnen met ca. 1 km diepte. De vakbreedte van een compagnie varieerde van 500 m (in bedekt terrein) tot maximaal 1200 m (in open terrein). De compagnie had nog steeds dezelfde sterkte en in feite dezelfde bewapening als in 1915. De infanterie beschikte nauwelijks over pantserafweerwapens. Er was nog steeds sprake van een hoofdweerstandsstrook, een in de diepte gegroepeerd en (ondanks de toen ook al bestaande tegenaanvalsplannen) in feite statisch systeem.
Dat de Duitse aanvaller intussen was overgegaan tot een tactiek waarbij de beschikbare technologie (tanks, pantservoertuigen, vliegtuigen) optimaal werd benut om het samenspel tussen manoeuvre en vuur tot een flexibel middel in handen van de commandant te maken mag bekend worden verondersteld; evenals overigens het resultaat daarvan.
Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, toen Duitsland in het defensief werd gedrongen, werden die elementen manoeuvre en vuur feitelijk voor het eerst op analoge wijze in het verdedigende gevecht geïntroduceerd.

De huidige situatie mag eveneens bekend worden verondersteld. Het „team", in min of meer standaardsamenstelling bestaande uit pantserinfanterie, pantserbestrijding lange dracht en tanks, treedt op in een verdedigende opstelling van ca. 2,5 km breedte en 2 km diepte. Het gevecht wordt beweeglijk gevoerd over de totale breedte en diepte van de opstelling, uit een groot aantal voorbereide opstellingen, daarbij onder meer ondersteund door artillerie, mortieren en pantsergenie.

In vergelijking met voorheen is er op een aantal gebieden sprake van een enorme schaalvergroting. Het te verdedigen gebied van een team heeft ongeveer dezelfde afmetingen als dat van 8 RI op de Grebbeberg. Het vernietigende vermogen van een team, gemeten in parameters als trefkans, afstand, uitschakelingsvermogen en stoppend vermogen, is formidabel. De massaliteit daarentegen is sterk teruggelopen. De hoeveelheid personeel per km is wellicht nog geen 10% van de aantallen die wij zagen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het moderne gevechtsveld kan dan ook worden getypeerd als relatief leeg; een commandant zal maar zelden zijn eenheid letterlijk kunnen overzien. Dat dit alles het leiding geven zeer bemoeilijkt behoeft hier geen betoog.

Uiteraard hebben alle niveaus met deze schaalvergroting te maken gehad, maar de bevelvoeringscapaciteit is in het algemeen navenant meegegroeid; alleen het compagniesniveau lijkt te zijn achtergebleven. Ondanks die niet geringe taakverzwaring beschikt de compagniescommandant nauwelijks over een staf, heeft nog steeds de rang van kapitein en is bovendien vaak aanzienlijk jonger en minder ervaren dan zijn collega uit de Eerste Wereldoorlog.

